

Abús del mot *intercanvi*

LLUÍS MARQUET

Actualment veiem el mot *intercanvi* emprat abusivament en casos en què creiem que fóra millor *bescanvi* o fins i tot *escanvi*, mots que han estat arraconats i foragitats de la llengua actual, substituïts d'una manera gairebé exclusiva per *intercanvi*, a imitació del castellà, que fa servir sempre *intercambio* com a terme universal.

Aquest ús abusiu inapropiat del mot *intercanvi* és degut al desconeixement del que ha fet tradicionalment la llengua. Efectivament, el català disposa del mot *bescanvi* i també de *escanvi*, més antic i avui desusat però que, segons Fabra, convindria restablir (*Converses filològiques*, núm. 473). Són dos mots hereditaris que no necessiten cap substitut modern. N'hem parlat diverses vegades, d'aquests termes, i de l'ús propi en cada cas. La GEC, basant-se en la definició del verb *bescanviar* del Fabra, va mantenir inicialment l'ús genuí de *bescanvi* enfront de *intercanvi*, però després s'ha generalitzat un ús que confon aquests dos mots, fins al punt que actualment gairebé tothom fa servir únicament la forma culta *intercanvi* per a tot, cosa que empobreix la llengua. Insistim-hi un cop més.

Diguem que és un error, o més aviat una deformació deguda a influències estranyes a la llengua, abandonar un mot tradicional per preferir-ne un de culte modern sense cap tradició, manllevat al llatí o creat per via culta. Cap llengua no introdueix cultismes sense cap més finalitat que anar duplicant els mots patrimonials que ja té, prou fixats de fa temps. Els cultismes només calen quan la llengua té unes determinades mancances i no disposa d'un mot adequat per a designar un concepte específic concret. Doncs bé –i això, que és d'una gran importància, no ha estat mai prou assenyalat com caldria–, aquestes mancances no sempre coincideixen en totes les llengües en els mateixos punts i, per això, no sempre els mots cultes han de coincidir necessàriament d'una manera sistemàtica en els mateixos casos en totes les llengües. Les coincidències són, això sí,

bastant generals, com es pot comprovar fàcilment, però hi ha excepcions notables que no podem ignorar sinó que cal examinar detingudament.

Sovint una llengua introdueix un terme culte que pot semblar sinònim d'un mot existent, però no és ben bé així: el mot nou sempre aporta un petit matís o estableix alguna diferència amb l'existent. Per això els dos mots no són mai estrictament sinònims, sinó que es complementen i es distribueixen el camp d'aplicació sense ambigüitats. I aquí cal remarcar un punt molt important: un cop s'ha introduït un mot culte en una llengua per a un determinat concepte –per al qual no sembla prou adequat cap mot existent–, la llengua continua aplicant el mot tradicional en els casos en què abans ja ho feia, i reserva el mot nou només per als casos específics en què és necessari. Per això no té cap justificació abandonar el mot tradicional considerant-lo antiquat i fer servir només el mot nou. I això encara és més condemnable si es fa per influència d'una altra llengua. Hem de rebutjar, doncs, aquest fet, perquè és un cas més de calc (més pròpiament, un desplaçament semàntic per calc), i restablir l'ús tradicional.

Doncs bé, aquest és el cas dels mots *intercanvi* i *bescanvi*. Aquest darrer és un mot tradicional en català amb uns usos ben genuïns, mentre que *intercanvi* és un terme culte modern, creat amb el prefix culte *inter-*, a imitació del que han fet totes les llengües, per a una aplicació molt concreta i específica. Però resulta que el castellà, que no té l'equivalent de *bescanvi/escanvi*, estén l'ús del terme especialitzat *intercambio* i el converteix en un mot universal vàlid per a tot. I aquesta és la causa que nosaltres, per mimetisme, hàgim adoptat *intercanvi* com a mot universal, calcant l'ús castellà. I ara tot són *intercanvis*, mentre que *bescanvi* és considerat com un mot antiquat que cal arraconar. I així *intercanvi*, mot gens popular, ha envaït, d'una manera forçada i antinatural, l'àmbit d'aplicació de *bescanvi*. Hem

arraconat un mot popular a favor d'un cultisme que no hauria d'ésser emprat sinó en casos molt concrets, tal com fan les altres llengües. Per què, doncs, hem d'emprar, contra tota lògica, el mot culte modern *intercanvi* per a tot?

Que *bescanvi* i *escanvi* són mots antics (i el primer encara viu en la llengua), és fàcilment comprovable. Això mateix passa en les altres llengües, llevat del castellà, que no té el mot corresponent: fr. *échange*, it. *scambio*, occ. *escambi*, port. *escâmbio*, ang. *exchange*. Aquests mots, o més ben dit els verbs corresponents, procedeixen del llatí vulgar *excambiare*: fr. *échanger*, it. *scambiare*, occ. *escambiar*, etc. En català la forma inicial *escanviar* va donar lloc a *bescanviar*, format amb el prefix *bescanvi-* (significant 'dues vegades').

Diferentment, el mot *intercanvi* ha estat introduït modernament (o més precisament l'adjectiu *intercanviable*) per a un ús exclusiu de la tècnica perquè els termes anteriors no eren prou aptes per a expressar el concepte nou. Així, tots els aparells o màquines de sèrie tenen les peces reemplaçables o substituïbles, en cas d'avaria, per unes altres de noves, de característiques anàlogues. En aquest cas diem que aquestes peces són *intercanviables*. La introducció d'aquest adjectiu emmena a la del verb *intercanviar* i del substantiu *intercanvi*.

Creiem que és prou clar el significat diferent de cada terme. Un *intercanvi* implica indefectiblement «una substitució, un reemplaçament», mentre que un *bescanvi* es pot definir com un «canvi mutu entre una cosa que hom dóna i una altra d'equivalent i que rep en canvi o compensació». Per tant, no té cap justificació confondre aquests dos mots.

Establerta aquesta diferència entre *intercanvi* i *bescanvi*, resulta evident que cal dir *bescanvi de mercaderies* (i no *intercanvi*), perquè en aquest cas hom dóna i rep coses ben diferents malgrat que puguin ser, en algun aspecte, equivalents. De la mateixa manera, parlarem de *bescanvi de presoners*, de *moneda*,